

A templom alapját, mivel azt előzetesen már mások feldúrták, nem lehetett rajz és méretek szerint meghatározni.

Földvár falu.

Feldwar	1462	Varyas Feold-	Feoldvar	1562
"	1463	war	Warjas Feld-	
"	1468	Földwar	vár	1562
Fewldwar	1472	Fewldwar	Földwaar	1563
Fekethew		"	Varias Foldw.	1564
Feldwar	1476	Fedwar	Földvár	1611
Feldwar	1488	"	"	1649
"	1523	Fewldwar	Földvar	1655
Földvarteleke	1525	"	"	1776
		"		1560

E nevet hazánkban nagy számú községnek adták, annak bizonyosságára, ami egyébként is tudva van, hogy eleink földből hányt s erődítvény alakú sánczokat haza szerte sűrűn találtak, s olyanokat magok is készítettek. Így például találtak ilyet, hogy csak vidékünkre szorítkozzunk, Szegváron, Donáton, Szentesen, Csanyon, Fel-Győn, Csongrádon, Alpáron.¹

Határunkban is két Földvár volt, egyik a réten, Al-Győvel szemben, Gorzsától nyugatra a Kéró-ér mellett, hajdan minden oldalról vizektől környezve, melyek a magas sáncz mély árkait is megtöltötték² melyekből (sáncz és árkok) azonban ma már csak egy kisebb halom maradt meg. Ezt ős idők óta Vásárhely város bírta, bár

¹ E tárgyról bővebben Romer, Résultats généraux du mouvement Archéologique 78. 81—99. ll.

² Bél Mátyás, Csong. vm. leírásában, kzt.

a mult században az uraság is jogot tartott hozzá.¹ Földét leginkább dohánykertészek művelték.² Jelenleg a halmon a Konstantin testvérek kastélya van, mellette pedig a csatorna húzódik el.

A másik Földvár a határ ellenkező szélén a Nagy-tatár-sánczban volt, s a mingyárt említendő adatok csakis erre vonatkoznak.

Már előbb tárgyaltuk,³ hogy az itteni nagy kör-sánczokat Átilla és az avar khánok székhelyének kell tekintenünk. Valószínű, hogy a magyarok is mindjárt a honfoglalás után megszállották ezeket, mert, mint alább látandjuk, kétségtelen, hogy itt már a tatárok előtt falvak állottak fen.

Az írott adatok azonban sokkal később, t. i. csak a Hunyadiak korából kezdődnek e helyről. Abban a levélben t. i. melyben az aradi káptalan bizonyítja, hogy Teleki Varjasi János és Czirai Benedek özv. Hunyadi Jánosné ké- | 1463 pében a káptalan előtt személyesen megjelentek és óvást tettek az ellen, hogy a király az ő édes anyjának 25 faluját, melyek Csanád, Békés, Arad stb. megyékben fekszenek, Albert esanádi püspöknek és Lábatlani Jánosnak el akarja adományozni, ezen faluk közt Csomorkány, Fecskés, Szent-Tornva és Kutas mellett felsorolják Földvárt is, utóbbi hármát mint Békés vármegyébe eső községeket.⁴ Varjasi Hunyadinének munkácsi várnagya volt,⁵ s e megbízatásra annál alkalmasabb, mert ő a nagy-asszony közelij, szent-andrási

¹ Városi ltr. Rvi. 2. a. cs. 2. sz.

² Urb. összeírás 1789-ből, u. o.

³ E munka I. 324—357.

⁴ Az oklevél Orsz. lt. Dl. 15862.

⁵ Orsz. Dlt. I. 16848.

birtokán ispánkodott,¹ s ő a megbízásban annál nagyobb buzgósággal járhatott el, mert e vidéken egy idő óta már maga is birtokos volt, a mennyiben a szomszédos Bagd pusztának ura volt, nem sokára pedig úrnője és királya | 1466 kegyéből Fecskést, Csorvás-egyházát, Sóstó-egyházát, Gellért-egyházát és Apácza-kútát is megszerezte,² sőt Földvárt is megkapta, bár utóbbik helyen a Csücsködi testvérek, Tompa Domokos, Szalmatercsi Mihály és fiai, végül Nagy Albert is birtokos társak voltak. Ez időtájon tör- | 1468 tént, hogy a földvári jobbágyok egy ízben valami lakodalomra Orosházára rándultak át, visszajövet pedig Komlósi Mihály, Orosháza földesura, a maga jobbágyaival rajtok ütött, s őket a mezőn kegyetlenül elverte.³ Ez erőszak ellenében Varjasi fogta pártját a pórul jártaknak.⁴ Az uradalom tulajdonjogára azonban ez időben már a csanádi püspök (ekkor Szokoli János) is számot tartott, s ezért tiltotta Varjasit Telek, Bagd, Fecskés és Földvár elfoglalásától,⁵ viszont Varjasi is tilalmazta a püspököt s a szomszéd birtokos Jaksics Istvánt és Demetert a fentebbi falvak határaiba eső szántóföldek, rétek, kaszálók, erdők, vizek, halas tavak birtokba vételétől és fölkérésétől, — Mátyás királyt pedig azoknak eladományozásától.⁶

Adatok hiányában nem lehet eldönteni, hogy az óvástevők melyikének volt igaza? s melyik volt a bitorló? Lehetett egyik is, másik is, mert

¹ U. o. 15836, 15847, 15887.

² U. o. 16298.

³ Borovszky II. 195.

⁴ Karácsonyi, Békés vm. tört. II. 268.

⁵ Borovszky I. 363.

⁶ Orsz. lt. Dl. 17290.

tudva van, hogy e korban az erőszakos foglalások országszerte ismét gyakoriakká váltak. Ily viszonyok közt épen nem volt felesleges a jogigényt megújítani s ismételve nyilvánossá tenni. Ezért történhetett, hogy Varjasi újra be- | 1476 igtatta magát Földvárnak s a hozzá tartozó pusztáknak birtokába, melyek nevei ezek: Eresztőtelek, Szilas-egyház, Hosszu-telek, Veres-egyház, Három-lábú, Omlás és Domándi-Mihály-telek.¹ Varjasi azonban e mellett megtartotta tisztségeit is az özvegy kormányzónénál, kinek ügyeiben majd mint a debreczeni uradalom ispán- | 1477 ját,² majd mint ítélő bírót látjuk szerepelni | 1478 a donát-tornyai jobbágyok és a csanádi püspök közt fenforgott vitás kérdésben.³

A rakonczátlankodó urak példája azonban a jobbágyokra is elragadt, s így történt, hogy ezek nemsokára minden zabolát félrelökve Föld- | 1488 váron nyílt lázadásban törtek ki. Varjasi ugyanis nevezett időközben meghalván, özvegye egy másik földvári birtokoshoz, Posegai Gáspárhoz, Mátyás király egyik udvari tisztjéhez, ment nőül, kivel azonban a szomszéd földesurak és saját jobbágyai nem voltak kibékülve. Ez utóbbiak élén a köz rendű Gyárfás István állott, kinek biztatására egy pár szökevény földvári paraszt a községi bírák és a falu ellen a szomszéd falvak, t. i: Bodzás, Meggyes, Gerendás, Soffron stb. jobbágyságát fellármázta, úgy hogy ezek fegyverre kapva a falura törtek, az öreg-bíró házát széthányták, s a Posegai udvartelke körül csoportosultak, — oda nyilakat

¹ Jászai orsz. lt. scriu. 13. no. 27. (Borovszky úr szíves közlése).

² Orsz. lt. Dl. 18004.

³ U. o. 17.943.

lőttek s annak egyik szolgáját leszurták. E zendülésről készült vizsgálati jegyzőkönyvből egyebek közt az tűnik ki, hogy a falu papja ez időben Orbán volt, az egyházi pedig Ferencz jobbágy. A falu többi lakói közül pedig említetnek: Agserő Fülöpné Piroska, Agserő Márton, Dombi Dénes, Fekete Demeter, Fodor Antal, Hatvani Gál, Gólya Benedekné, Nagy Márton, Pordányi Gergely, Torma Ambrus, özv. Tuzsér Istvánné.¹

Még ezen év tavaszán egy másik erőszak is esett a falun, mikor t. i. Dóczi Imre, a szomszéd földesurak egyike, Földvárról, a Posegai jobbágyaitól, 40 lovat elhajtattott, miben az Imre úr ispánja, Nagy Ambrus és a már említett Gyárfás István voltak az eljárók.²

Posegai ezután, nem lévén fia, mostoha fiát, Varjasi Györgyöt, tette királyi jóváhagyással örökösévé. Ennek fia pedig Orosházi Komlói | 1493 Annát vette el, ki mikor özvegyen maradt, | 1523 unoka bátyjával, Komlói Ferenczcel úgy egyezett, hogy ennek a maga orosházi részét átengedi, hogy Földvárt egészen bírhatta, melyet aztán ő a maga ivadékára, Varjasi Jánosra szállított át.³ Ez egyezés nem terjedt ki a Földvártelke nevű pusztára, mert ez azon javak közé tartozott, melyekre II. Lajos király Komlói Ferencznek engedélyt ad, hogy ő azokat fiörö- | 1525 kös nem létében leányágra szállíthassa.⁴

A falu fekvését azok az emberi csontvázak

¹ A zendülés részletes leírása a vizsg. j.-könyv után Karácsonyitól, Zsilinszkynél, Békés vm. rég. társ. évk. XII. 92 - 100.

² Orsz. lt. DI. 19412.

³ Borovszky, i. m. II. 197.

⁴ A király levele 1525. júl. 30-ról a gr. Károlyi levéltárban. (Haannál is, Békés vármegye hajd. II. 148.)

és apró ezüstpénzek mutatják, melyek a Tatár-sáncz-dülő északkeleti szélén a Csizmadia József, Csizmadia Péter és Tárkány Sz. Ferencz földeiken a tulajdonosok vallomása szerint a sáncz testében találtattak. A pénzek a (leírás szerint vékony, halpikkely nagyságúak, rajtok nap, hold, csillag) a XII—XIII. századokra utalnak.¹

Füldeáki puszta.

Megkülönböztetendő Füldeák falu területétől, mely a török világban elnéptelenedvén, szintén említettik Füldeák pusztának,² de Makó tartozékát képezte.

A mi pusztánk Somogy-telekével együtt Komlóshoz tartozott s minthogy ezzel egy gazdája volt; t. i. Orosházi Komlósi Ferencz, s Földvárral, Monyorós-egyházával, Gellért-kutával, Szilas-egyházával, Homok-egyházával együtt Csanád megyében fekvőnek iratik: azért számítható a mi határunk északi részéhez. Különbén csak egyetlen egy okirat szól róla, melyben t. i. II. Lajos király engedélyt ad nevezett Komlósinak, hogy a maga javait 1525 fiörökös hiányában leányágra hagyhassa.³

¹ A csontvázak rendes temetésre mutatnak. habár a sáncz oldalában, a föld mostani színétől csak csekély mélységből tűntek fel, a mit azonban a sáncz folytonos kopása fejt meg.

² Borövszky, Csán. vm. tört. I. 234., 261. 317. II. 187.

³ Az oklevél Haannál, Békés vm. hajd. II. 148 149.